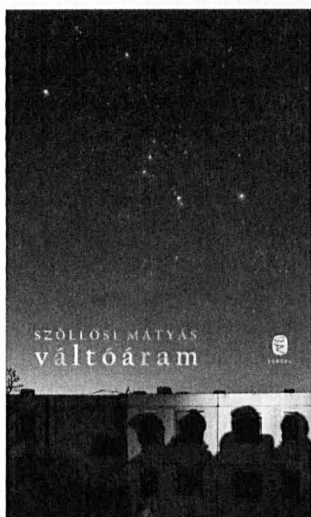

TERNOVÁ CZ DÁNIEL

Egy szupernóva mikrotörténetei

SZÖLLŐSI MÁTYÁS: VÁLTÓÁRAM

Európa Könyvkiadó
Budapest, 2016
312 oldal, 3290 Ft

Szöllösi Mátyás első prózakötetében olyan egységes szövegvilágot alakít ki, amelyben az egymástól látszólag független történetek azonos tematikus, motivikus és nyelvi megformáltságukból adódóan szerves egésszé állnak össze. A novellák cselekménye úgy épül fel, hogy miközben kozmikus változások mennek végbe a naprendszerben, a szubjektív terek, a mindennapi életben bekövetkező törések és azok kapcsán kialakuló vagy felerősödő belső tartalmak kerülnek előtérbe. A kötet első soraitól kezdve végig folyamatban levő csillagrobbanást az egymást követő szövegek kohézióját biztosító mozzanatként, a térjelölő fényjátékot származtató és a családi szférán belüli válságokat szimbolizáló motívumként értelmezhetjük. A létnek mint lineáris folytonosságnak a különböző pillanataiban következnek be ezek a robbanások, többek között válás, halál, visszautasítás, magány, megaláztatás, baleset, megcsalás vagy betegség formájában.

Hangsúlyos, hogy a főhős önmagát nem látja, így mások szemében és reakciójában ismeri meg a saját személyét: „(...) talán nem véletlen, hogy az ember legtöbbször nem képes látni önmagát, szinte semmilyen formában” (298). A Betelgeuse nevű csillag felrobbanásából eredő fehér fénynek köszönhető ki- és megvilágosodás az emberi lét fizikai dimenziójának az érzéki felismeréséhez vezet. A novellákban körvonalazódó élettörténetek alanyai emberi és testi, tökéletlen és véges létükben fedezik fel (újra) magukat. Következtesen ismétlődik a történetekben az érzés, hogy mindaz, ami a főszereplőket éri, a maguk testiségében érinti őket. Önnön személyük megértése a testi mivoltukban gyökerezik: öregedésben, sírásban, fájdalomban, izzadásban, zsibbadásban tükröződik vissza mindaz, amit a külső látás nem képes felfogni. A *Gerely* című novellában a fiú apjához fűződő kapcsolatát a testi sérüléseiben és paradox módon fizikai fejlődésében érzékeli, any-

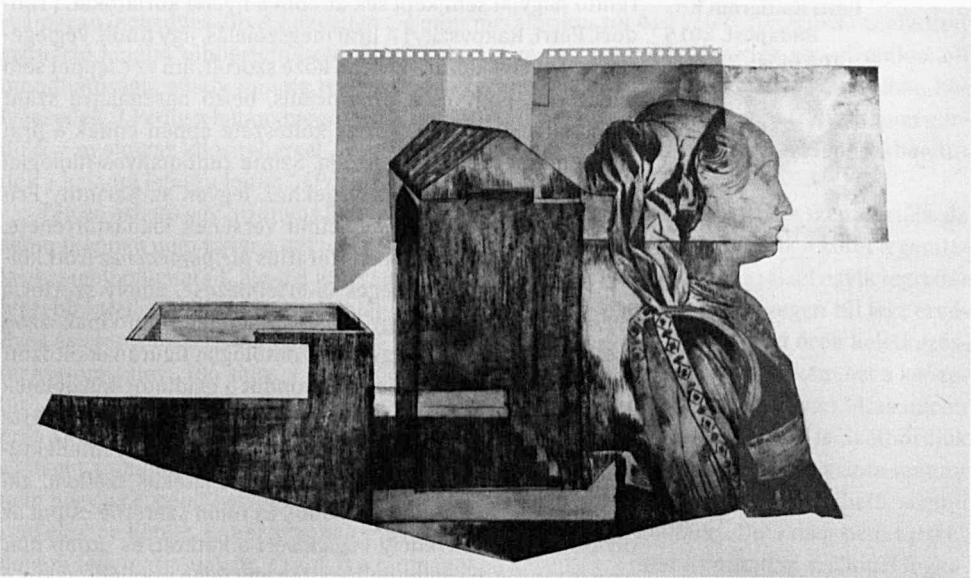
ján az öregedés jeleit fedezi fel, a vágyott lány iránt táplált viszonzatlan érzelmek tudatosulása után a szégyen, a bánat, a kisémmizés érzésének a jelei tűnnek fel egész testén. A *Reggeltől reggelig* c. történet elbeszélője egy gyerekkori ütés nyomát, múltjának és származásának egy szegmensét fedezi fel a tükörben, a jelenbeli énjét a betegségéből és a kórházi kezeléséből származó fiziológiai és szomatikus élmények határozzák meg. Hasonlóan a szereplők között tükörszerepet betöltő kommunikáció és annak nehézsége is a kötet fontos és izgalmas eleme. A *Hárman* című novella zárómondata jellemző az egész kötetre, a perceptualitást és a verbalitást illetően: „Szokatlan érzés hullámzott át a hátamon és lassan pezsgetni kezdett bennem valamit, de azt egyelőre még nem voltam képes szavakká formálni” (216). Az elbeszélő pozíció is váltakozik (többnyire első személyben szólal meg a kamasz, fiatal felnőtt, középkorú vagy idős főhős, de megszólításos második és harmadik személyű narrációval is találkozhatunk), ami az elidegenítés és a személyesség játékának a hullámzását eredményezi. Mindez egy olyan struktúrát formál, amelyben a fentebb sorolt válságos történések és törések feldolgozása frissként és autentikusként hat. Társadalmi szerepmoделlek helyett szövegvilágon belüli szubjektummá válásról, identitások kirajzolódásáról szólnak ezek a történetek, amelyek köré a kitáguló és a beszűkülő tér, az adott esemény előháttere és a jelen kontextusa szab határvonalakat.

A *Spirál* c. novella Endre nevű főhősét érő válság fizikai súlyként való érzékelése már-már Milan Kundera *A lét elviselhetetlen könnyűsége* c. regényében előforduló könnyű-nehéz ellentétpár alapján szerveződő egzisztencia-felfogást idézi: „(...) a dolgok nehézsége, a sajátja is, nyilvánvalóvá vált. Szinte fájt neki az a súly, ami a tárgyat nyomta, az, ami önmaga volt” (12). Szöllősi novelláinak világában látszólag nincsenek olyan külső tényezők, amelyek korlátoznák az egyén szabad akaratát, mégis a negatív töltetű könnyűség állapota dominál. Endre kétségbeesetten keresi az őt elnyomó terhet, ami a banálisnak tűnő pillanatnyi döntéseire és kapcsolatteremtéseire redukálódik. Kalandozása az épületre szűkül, útjának állomásait nem az egyéni döntései és a társadalmi meghatározottságai irányítják, hanem misztikus hatalmak vagy tudatalatti mezők (és persze a véletlenszerűség).

A novellaciklus egyik kérdése tehát a tudományos és a metafizikai, az immanens és a transzcendens területek elhatárolhatósága, illetve a határok eltolódása. A világegyetem jelenségei és az emberi reakciók mennyiben vezethetők vissza a természettudomány törvényeire, hol kezdődik a metafizikai tartomány? A *Lefekvés előtt, ébredés után* című novellában a vallomás a köhögéshez hasonlóan, a betegség egyik tüneteként tör elő a megöregedett apából. Inkább hasonlít a gyónás egy emberi szokások alapján sematizálódott rituáléra, mint spirituális élményre (az apának papra van szüksége, nem számít, hogy a fia még nem pap, és nem is lesz soha *olyan* pap). Látszólag a lelkiismerete készítette arra, hogy megbánja egykori félrelépését (vágyai egyébként idős korára sem csökkentek), viszont a vacsora végére a teste az, ami nem bírja elviselni a mohóság bűnét, ezért „mindent, amit az este folyamán, és talán előtte evett, visszaokádott a tányérba” (303). A *Vendéjáték* c. elbeszélésben a zenei produkció (zongorajáték) csupán a művészet szimulációja, egy estély konvencionális, szükségszerű, ám pusztán dekoratív része: „Így azt érzik, hogy művelődtek is az este folyamán, mielőtt teljesen rommá isszák meg szívják magukat” (147). A *Betelgeuse* című novella egy családi kirándulás látszatával kezdődik. Az elvált szülők közötti kommunikáció hiánya vezet az apának a gondolataiba való merüléséhez, majd elszunnyadásához, így lassan áttevődik a cselekmény egy imaginárius térbe, amely folyamat a baleset után teljesedik be. A testi és az agyi reflexiók függvényévé válik

a jelenlevő miszticizmus, amit az elme önvédelmi mechanizmusként hív segítségül. Az érzékelési módozatok tehát nem kérdőjelezik meg a létezésnek ezt az egy és adott terét és idejét, csupán a darabok egységében adódik némi zavar, vagy a makro- és a mikrokozmoszmozgások ütközése során eddig még ismeretlen tartalmak felfedezése rendezi át és struktúrálja újra a korábbi egzisztenciát. Némely esetekben a felhők szétoszlásával vagy a hó fehérségével zárul a válságos életfejezet, de egyes elbeszélésekben a megváltás még várat magára (amely egyébként minden esetben egy nő személyéhez kötődik vagy kötődne).

Összességében elmondható, hogy Szöllösi Mátyás novellagyűjteményének prózavilágában a naprendszerig kitágított létezési tér relativizálása, illetve a fentebb sorolt határeltolódások és perspektíva-váltások adnak végig lüktető feszültséget és dinamikát. Továbbá egy-egy szövegbeli karakter ábrázolása, testi jelenlétéből szubjektummá alakulása és e folyamatnak a fentiekben ismertetett kontextusba való helyezése teszi végig élvezhetővé, prózapoétikailag igényessé, képreemtésben meghatározóvá a novellák egészét.

Rozsdás Madonna úszóházzal, 2014. sz. hidegtű nyomat